

ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2022

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠ. ΠΡΟΣ. Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ: ΜΙΛΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Μακεδονική Επιτροπή: Τον Ιανουάριο του 1878 ιδρύθηκε στην Αθήνα η *Μακεδονική Επιτροπή*, με σκοπό την οργάνωση επανάστασης στη Μακεδονία. Πάλι οι Μακεδόνες πρόσφυγες της Νέας Πέλλας, και άλλοι της Εύβοιας, ανταποκρίθηκαν στις προσπάθειες της Επιτροπής να συγκεντρώσει στρατιωτική δύναμη. Η επανάσταση ξέσπασε στον Όλυμπο, στα Πιέρια και στη Χαλκιδική και έληξε με ανακωχή μεταξύ των Ελλήνων επαναστατών και των Τούρκων. Πολλοί επαναστάτες πέρασαν για ασφάλεια στην ελεύθερη Ελλάδα. Λίγο αργότερα, μερικοί απ' αυτούς επέστρεψαν στις περιοχές τους.

Οργανικός Νόμος: Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

Ηνωμένη Αντιπολίτευσις: Μετά την κορύφωση της κρίσης στην Κρήτη στις 18 Μαρτίου 1901, τα πολιτικά πράγματα στην Κρήτη οδηγήθηκαν σε πλήρες αδιέξοδο και όλες οι προσπάθειες συνδιαλλαγής των αντίπαλων πολιτικών μερίδων ναυάγησαν. Γύρω από τον Βενιζέλο συνασπίστηκαν όσοι ήταν δυσαρεστημένοι από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα και σχηματίστηκε μια ισχυρότατη «*Ηνωμένη Αντιπολίτευσις*». Έμπιστοι συνεργάτες του Βενιζέλου ήταν ο Κ. Φούμης και ο Κ. Μάνος. Οι τρεις αυτοί αποτέλεσαν μια τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα.

ΘΕΜΑ Α2

1 – Γ, 2 – Ι/Θ, 3 – Ζ, 4 -Β, 5 -Α, 6 -Ε, 7 -Η, 8 -Δ, 9 -Κ

ΘΕΜΑ Β1

Αξίζει να δούμε αναλυτικότερα τη δημιουργία της Ερμούπολης στη Σύρο. Αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ίδρυσης και εξέλιξης ενός αυτοτελούς και ακμαίου προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο οποίος βασίστηκε στην πρωτοβουλία των οικιστών του, χωρίς κυβερνητική αρωγή. Η περιοχή, που το 1825 πήρε το όνομα Ερμούπολη από τους πρόσφυγες οικιστές της, άρχισε να συγκεντρώνει από το 1821 έως το 1824 Έλληνες πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας: Μικρασιάτες, Ψαριανούς, Κρήτες και κυρίως Χίους. Η συμφόρηση που είχε επέλθει στα γειτονικά νησιά, η θέση του λιμανιού και η ουδέτερη στάση που τηρούσε το νησί στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης προκάλεσαν την αθρόα προσέλευση. Οι ντόπιοι Συριανοί κατοικούσαν στην Άνω Σύρο, μακριά από την παραλία, στην οποία συγκεντρώθηκαν οι νεοφερμένοι. Σύντομα η αυξημένη προσέλευση προσφύγων προκάλεσε την επιφυλακτικότητα και, στη συνέχεια, τις αντιδράσεις των ντόπιων, κυρίως λόγω κτηματικών διαφορών. Τη διάσταση υποδαύλιζε επιπλέον η διαφορά δόγματος μεταξύ των καθολικών ντόπιων και των ορθόδοξων προσφύγων.

ΘΕΜΑ Β2

Το βασιλικό περιβάλλον στην Αθήνα ανησυχούσε για τις εξελίξεις στην Κρήτη και πίεζε την ελληνική κυβέρνηση να καταδικάσει το κίνημα του Θερίσου. Ο πρωθυπουργός Δηλιγιάννης κάλεσε στις 12 Μαρτίου τους αντιπροσώπους του αθηναϊκού τύπου και προέβη σε σκληρές δηλώσεις κατά του Βενιζέλου και των συνεργατών του.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν τήρησαν ενιαία στάση έναντι των επαναστατών. Οι περισσότερες ανέμεναν τις εξελίξεις και μόνο η Ρωσία υποστήριζε φανερά τον Πρίγκιπα. Ρωσικό πολεμικό κανονιοβόλησε επανειλημμένα τις θέσεις των επαναστατών στο Θέρισσο, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα. Ο Βενιζέλος είχε σωστά εκτιμήσει τη διεθνή πολιτική και ήταν βέβαιος ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν αδύνατο να συμφωνήσουν στην τήρηση ενιαίας στάσης έναντι του κινήματος. Αρκούσε και μια μόνο διαφωνία, για να ματαιωθεί η συντονισμένη δράση των ξένων στρατευμάτων. Εξάλλου, οι Δυνάμεις δεν μπορούσαν να παραβλέψουν τον κίνδυνο εμφύλιου πολέμου, που θα γενικευόταν στην Κρήτη με αφορμή τη δική τους ανάμειξη. Ο παλαίμαχος πολιτικός Ιωάννης Σφακιανάκης σε πάνδημο συλλαλητήριο στο Ηράκλειο (21 Μαρτίου) μίλησε ανοικτά για την απαράδεκτη ξένη ανάμειξη και κάλεσε το λαό σε καθολική συμπαράσταση προς τους επαναστάτες.¹⁰

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Το κίνημα του Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα. Αποφασίστηκαν από κοινού με τον Βενιζέλο, τις Μεγάλες Δυνάμεις και την Ελληνική Κυβέρνηση σημαντικές εσωτερικές μεταρρυθμίσεις που έφεραν το νησί πιο κοντά στην πραγματοποίηση του οράματος της ένωσής του με την Ελλάδα. Μετά τις εξελίξεις αυτές ο Πρίγκιπας Γεώργιος δεν μπορούσε να παραμείνει στην Αρμοστεία της Κρήτης. Υπέβαλε την παραίτησή του και αποχώρησε από την Κρήτη. Ο Βασιλιάς της Ελλάδας Γεώργιος Α΄ υπέδειξε ως Ύπατο Αρμοστή τον Αλέξανδρο Ζαΐμη.

α) Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, έμπειρος πολιτικός, πρώην πρωθυπουργός της Ελλάδας και μετέπειτα Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 18 Σεπτεμβρίου 1906. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από τον *Λεωνίδα Καλλιβρετάκη στο έργο του «Ελευθέριος Βενιζέλος, Από την τουρκοκρατούμενη Κρήτη στον Εθνικό Διχασμό»* (δευτερογενής πηγή) σύμφωνα με τον οποίο ο νέος ύπατος Αρμοστής Αλέξανδρος Ζαΐμης, που ήταν παλιός μετριοπαθής πρωθυπουργός της Ελλάδας, διορίστηκε έξι μέρες μετά την αναχώρηση του Πρίγκιπα Γεωργίου και ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη η ψήφιση από τη Β' Συντακτική Συνέλευση του νέου κρητικού συντάγματος, το οποίο ήταν σαφώς πιο φιλελεύθερο από το πρώτο Σύνταγμα του 1899 και πολύ κοντά στο Ελληνικό Σύνταγμα του 1864. Η πολιτική ομαλότητα επανήλθε στην ταραγμένη Κρήτη και μια νέα περίοδος δημιουργίας εγκαινιάστηκε. Η οικονομία βελτιώθηκε, η δημόσια διοίκηση αναδιοργανώθηκε και καταβλήθηκε ιδιαίτερη φροντίδα για την οργάνωση της δημόσιας υγείας και της παιδείας. Το πιο σημαντικό είναι ότι οργανώθηκε για πρώτη φορά η Πολιτοφυλακή της Κρήτης, δηλαδή ο πρώτος στρατός του νησιού (1907), που εξελίχθηκε σε αξιόλογη δύναμη, όπως φάνηκε αργότερα στους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913. Η παρουσία των ξένων στρατευμάτων κατέστη πλέον περιττή και οι Μ. Δυνάμεις αποφάσισαν να εκκενώσουν την Κρήτη μέσα σε ένα χρόνο, με μόνη εγγύηση την ασφάλεια των μουσουλμάνων της νήσου. Την εκκένωση της Κρήτης από τα διεθνή στρατεύματα περιγράφει ο *Λεωνίδας Καλλιβρετάκης* σύμφωνα με τον οποίο η αποχώρηση των στρατιωτικών δυνάμεων των Προσάτιδων χωρών έγινε τμηματικά μέσα σε δύο χρόνια από τον Ιούλιο του 1907, μέχρι να ολοκληρωθεί η συγκρότηση της Πολιτοφυλακής. Η τακτική αυτή στρατιωτική δύναμη επανδρώθηκε από Έλληνες αξιωματικούς, αφού είχαν πρώτα παραιτηθεί από τον ελληνικό στρατό. Το γεγονός ότι Κρήτες υπαξιωματικοί από το 1910 εκπαιδούνταν στην σχολή Ευελπίδων αποτελεί σημαντική παράμετρο που αναδεικνύει τη μεγάλη σημασία της Πολιτοφυλακής για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Ένα ευχαριστήριο Ψήφισμα της Κρητικής Βουλής (21 Μαΐου 1908) προς τις Μ. Δυνάμεις ήταν η επίσημη πολιτική πράξη της χειραφέτησης της Κρήτης από την προστασία των Μ. Δυνάμεων. Το νησί έπρεπε πλέον να κινείται με τις δικές του δυνάμεις στη διαχείριση του Κρητικού Ζητήματος.

β) Δύο μεγάλα εξωτερικά γεγονότα ήρθαν να ταραξούν πάλι την πορεία των κρητικών πραγμάτων: η προσάρτηση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης από την Αυστρία και η ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασίλειο, με ταυτόχρονη προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας. Για το θέμα αυτό ο *Λεωνίδας Καλλιβρετάκης* επισημαίνει ότι ο αγώνας για την ανατροπή του καθεστώτος της κρητικής αυτονομίας πυροδοτήθηκε από τις ραγδαίες εξελίξεις στα Βαλκάνια, το κίνημα των Νεοτούρκων, την ανεξαρτησία της Βουλγαρίας και την προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης στην Αυστροουγγαρία.

γ) Η ελληνική κυβέρνηση του Γ. Θεοτόκη υπέδειξε στους Κρήτες την ανάγκη λαϊκών κινητοποιήσεων, για την κήρυξη της ένωσης με την Ελλάδα. Σε λαϊκή συγκέντρωση στα Χανιά εγκρίθηκε ομόφωνα το πρώτο ψήφισμα της ένωσης και η Κρητική Κυβέρνηση εξέδωσε με τη σειρά της επίσημο Ψήφισμα (24 Σεπτεμβρίου 1908). Ο *Λεωνίδας Καλλιβρετάκης* χαρακτηριστικά αναφέρει ότι οι Κρήτες τον Σεπτέμβριο του 1908 κινητοποιήθηκαν σε πάνδημα ενωτικά συλλαλητήρια, ενώ η κρητική κυβέρνηση εξέδιδε ψηφίσματα με τα οποία κήρυττε την αδιάσπαστη ενότητα της Κρήτης με την Ελλάδα. Εκείνες τις μέρες ο Ζαΐμης βρισκόταν στην Αίγινα και η ελληνική κυβέρνηση τον απέτρεψε από το να επιστρέψει στην Κρήτη. Πάνω στο ίδιο θέμα ο *Βασίλειος Αναστασόπουλος* στο

έργο του «Οι εξελίξεις στο κρητικό ζήτημα την περίοδο 1896-1909 και οι Μεγάλες Δυνάμεις» (δευτερογενής πηγή) πιστοποιεί ότι τις εξελίξεις αυτές υποκινούσε ανεπίσημα η ελληνική κυβέρνηση. Για την επίσημη έναρξη της νέας περιόδου της πολιτικής ζωής στην Κρήτη, σχηματίστηκε προσωρινή διακομματική Κυβέρνηση. Η Ελληνική Κυβέρνηση, για να μην προκαλέσει διεθνείς περιπλοκές με την αντίδραση της Τουρκίας, απέφυγε να αναγνωρίσει επίσημα την ένωση και περιορίστηκε σε παρασκηνιακές οδηγίες στη νέα Προσωρινή Κυβέρνηση της Κρήτης.

Στην αντίδραση της Τουρκίας αναφέρεται ο Βασίλειος Αναστασόπουλος σύμφωνα με τον οποίο οι Νεότουρκοι άσκησαν μεγάλες πιέσεις στις Μεγάλες Δυνάμεις προκειμένου να μην αλλάξει το καθεστώς στην Κρήτη. Απειλήσαν μάλιστα να στείλουν στρατεύματα στο νησί. Οι ξένες Δυνάμεις προσπάθησαν να κατευνάσουν την αντίδραση της Τουρκίας δηλώνοντας ότι το κρητικό ζήτημα δεν έχει φτάσει ακόμη στη λύση του. Παρά τις έντονες διαμαρτυρίες της Τουρκίας οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν αντέδρασαν δυναμικά και φάνηκαν να αποδέχονται σιωπηρά τις νέες εξελίξεις. Δεν προχώρησαν όμως σε καμιά επίσημη αναίρεση του πολιτικού καθεστώτος, όπως το είχαν υπογράψει το 1898. Ο Αναστασόπουλος συμπληρώνει ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν έδειξαν καμία διάθεση να επέμβουν στρατιωτικά στην Κρήτη και για αυτό δεν απέτρεψαν την απομάκρυνση και των τελευταίων στρατευμάτων τους από το νησί, αλλά ούτε έστειλαν νέα στρατεύματα σε αυτό. Όταν όμως υψώθηκε στο φρούριο του Φιρκά η ελληνική σημαία, οι Μ. Δυνάμεις απαίτησαν αμέσως την υποστολή της. Η Κυβέρνηση της Κρήτης δεν υπάκουσε και παραιτήθηκε. Και καθώς δεν βρέθηκε Κρητικός να υποστείλει την ελληνική σημαία, οι Μ. Δυνάμεις αποβίβασαν στρατιωτικό άγημα, το οποίο απέκοψε τον ιστό της.

Η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα δεν άργησε να πραγματοποιηθεί. Εκείνο που δεν κατόρθωσε η διπλωματία το έλυσε ο πόλεμος. Η νίκη της Ελλάδας στους Βαλκανικούς πολέμους ευνόησε την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, προσάρτηση η οποία πραγματοποιήθηκε το 1913 με την ιδιαίτερη συνθήκη ειρήνης μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Φροντιστήριο Μέσης Εκπαίδευσης
Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

ΘΕΜΑ Δ2

Οι προσπάθειες αποκατάστασης του προσφυγικού στοιχείου κατά τα πρώτα χρόνια της οθωνικής περιόδου προκάλεσαν αντιδράσεις, που οδήγησαν σε έναν βαθύ ανταγωνισμό μεταξύ αυτοχθόνων και ετεροχθόνων. Το θέμα των σχέσεων αυτοχθόνων και ετεροχθόνων, που δίχασε την κοινή γνώμη, παρουσιάστηκε στο πολιτικό πεδίο ως διαμάχη στις θυελλώδεις συζητήσεις της Εθνοσυνέλευσης που συνήλθε μετά την επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843.

α) Στην τρίτη φάση της αντιδικίας αυτοχθόνων-ετεροχθόνων το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στο θέμα των όρων εκλογής των βουλευτών. Το πρόβλημα εστιαζόταν στο αν θα έπρεπε να συνεχιστεί η ιδιαίτερη εκπροσώπηση των εγκατεστημένων στην Ελλάδα ομογενών ως ξεχωριστών ομάδων (άποψη των ετεροχθονιστών), ή θα έπρεπε να ενσωματωθούν αυτοί εκλογικά στις επαρχίες που ζούσαν, τερματίζοντας ένα διαχωρισμό του παρελθόντος που δεν είχε νόημα (άποψη των αυτοχθονιστών). Η ρύθμιση που επικράτησε ήταν

συμβιβαστική, επιτρέποντας στους πρόσφυγες/ετερόχθονες το δικαίωμα ιδιαίτερης αντιπροσώπευσης στη Βουλή, εφόσον είχαν στο μεταξύ ιδρύσει χωριστό συνουικισμό με επαρκή πληθυσμό. Ενδεικτική της στάσης των ετεροχθονιστών είναι η άποψη του Ε. Σιμου πάνω στο θέμα [πρωτογενής πηγή που παρατίθεται στο έργο του Ι. Δημάκης «Η πολιτειακή μεταβολή του 1843 και το ζήτημα των αυτοχθόνων και ετεροχθόνων»(δευτερογενής πηγή)]. Συγκεκριμένα ως εκπρόσωπος των ετεροχθόνων εξηγεί ότι, από τη στιγμή που οι Έλληνες αποφάσισαν να επαναστατήσουν και να πολεμήσουν για την ελευθερία τους, συμμετείχαν ως έθνος ενωμένο με τους δεσμούς της θρησκείας, της γλώσσας και του ονόματός του σε έναν κοινό αγώνα που δεν ήξεραν πώς θα εξελιχθεί. Δεν ήξεραν ποια θα ήταν τα σύνορα της απελευθερωμένης Ελλάδας. Για τον Σίμο τα ίδια εδάφη θα αποτελέσουν κοινή πατρίδα των Ελλήνων, ενώ δεν αναγνωρίζει λόγους που να διαχωρίζουν και να διχάζουν τους Έλληνες μεταξύ τους. Αναρωτιέται μάλιστα ποιος θα μπορούσε να αμφιβάλλει για τους κοινούς δεσμούς, τους κοινούς αγώνες, τα κοινά συμφέροντα των Ελλήνων.

Την περίοδο των συζητήσεων στην Εθνοσυνέλευση, και από τις δύο πλευρές εκδηλώθηκαν έντονες λαϊκές αντιδράσεις, μερικές από τις οποίες κατέληξαν σε έκτροπα. Τελικά, οι ομογενείς ετερόχθονες στο σύνολό τους, μετά την ψήφιση των μέτρων που τους απέκλειαν για μια περίοδο από το δημόσιο και περιόριζαν τη χωριστή αντιπροσώπευσή τους, υποχρεώθηκαν να αποδεχθούν αυτές τις ρυθμίσεις.

β) Το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση έδειξε τη βαθύτερη διάσταση που υπήρχε στην κοινωνία της εποχής. Το πρόβλημα απασχόλησε έντονα την κοινή γνώμη, ενώ προσέλκυσε το ενδιαφέρον και του ξένου παράγοντα. Ιδιαίτερα το ζήτημα για τη χωριστή κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση των ετεροχθόνων προκάλεσε τις διαμαρτυρίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο Ι. Δημάκης περιγράφει στο δεύτερο παράθεμα σε ό,τι αφορά την αντίδραση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τον φόβο του σουλτάνου ήταν μήπως η εγκατάσταση των ετεροχθόνων σε κοινότητες ανάλογα με τον τόπο καταγωγής τους και η αναγνώριση του δικαιώματος του εκλέγειν είχε ως επακόλουθο την άμεση διεκδίκηση οθωμανικών εδαφών από την πλευρά της Ελλάδας. Για τον λόγο αυτό η αντίδρασή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην εκλογική αντιπροσώπευση των Ψαριανών ήταν έντονη, ενώ δεν επιθυμούσε καθόλου να διευρυνθεί το δικαίωμα αυτό και σε άλλους προσφυγικούς πληθυσμούς. Την διαμαρτυρία της η Πύλη εξέφρασε μέσα από μία διακοίνωση που επέδωσε στις Προστάτιδες Δυνάμεις στις 24 Ιανουαρίου 1844, σύμφωνα με την οποία εκφράζεται η αντίθεσή της να εκπροσωπούνται στην ελληνική Βουλή πρόσφυγες με κριτήριο τον τόπο καταγωγής από εδάφη που ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στη διακοίνωσή της η Πύλη επικρίνει την αποδοχή από την πλευρά της ελληνικής κυβέρνησης την εκπροσώπηση των προσφύγων με κριτήριο την τοπική τους προέλευση, αλλά και την εκπροσώπηση στην ελληνική Βουλή των Ψαριανών προσφύγων με δύο βουλευτές. Το βέβαιο είναι ότι με τη διαμάχη αυτή αναδείχθηκαν τα προβλήματα συμβίωσης του ντόπιου ελληνικού και του νεοφερμένου ομογενούς στοιχείου στο μικρό νεοσύστατο κράτος.